

გლობალიზაციის ეკონომიკური, პოლიტიკური და ზნეობრივ-ღირებულებითი ასპექტები

საქართველო

გლობალიზაციასთან დაკავშირებულ ბოლოდროინდელ მონოგრაფიებს ექსპერტთა უმრავლესობა იწყებს შეკითხვით: მაინც რა არის გლობალიზაცია? პასუხები და კომენტარები ამ საკითხზე დიდი მრავალფეროვნებით გამოირჩევა. ბევრისთვის გლობალიზაცია არის ის, რაც საერთოდ ხდება თანამედროვე მსოფლიოში. ამ ყველაფერში სამწუხაროდ გულისხმობენ უარყოფით მოვლენებსაც. ბევრი ადამიანი, მათ შორის პროფესიონალები, ექსპერტები და რიგითი მოქალაქეებიც ირგველივ მოხსნა საშინელებებსა და უბედურებებში სწორედ გლობალიზაციას ადანაშაულებენ. მაგალითად, სიღატაკე, რომელიც დედამიწის თითქმის ყველა კუთხეშია გამეფებული. გლობალურ მოვლენადაა მიხნეული. როცა ხალხი, (სუღერეთია რომელი ქვეყნის) ხედავს კორუმპირებულ, გამყიდველ მთავრობას, განსაკუთრებით ისეთს, რომელიც დეკლარირებას უკეთებს ღიბერალიზმისა და დემოკრატიის იდეებს, იგი ასკვნის, რომ ყველაფერში გლობალიზაციაა დამნაშავე.

გლობალიზაციის განიხილავენ ეკონომიკურ, პოლიტიკურ და ზნეობრივ-ღირებულებით ჭრილში. ჯერ შევხერდეთ ე.წ. ეკონომიკურ გლობალიზაციაზე. ეკონომიკის ერთერთი პრინციპის მიხედვით "ვაჭრობას შეუძლია ყველას მდგომარეობა გააუმჯობესოს". ეს ეხება ტრანსაქციებს როგორც რომელიმე ქვეყნის შიგნით, მათ საზღვრებს მიღმა. თუმცა შიდა და საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობებს შორის დიდი განსხვავება არსებობს

გლობალიზაცია ეს არის მსოფლიო სისტემის, საერთაშორისო სისტემის სრულიად ახალი მდგომარეობა, რომელიც დღეს მსოფლიოში სუფევს. ეს არ არის მხოლოდ უნიკალური ტექნოლოგიები ან ცალკე აღებული პროგრესული მიმართულებები, არამედ ეს არის საერთაშორისო მსოფლიო ურთიერთობების სრულიად ახალი სტადია, რომელშიც შევიდა სამყარო და იგი უნდა მივიღოთ, როგორც არსებული ფაქტი.

ტექნოლოგიური განვითარების კვალდაკვალ მთელი კაცობრიობის წინაშე არაერთხელ მწვავედ გამოიკვეთა იმის განცდა, რომ მსოფლიოში ბევრად უფრო ურთიერთდამოკიდებულებები ვართ, ვიდრე ეს ადამიანებს ადრე ქონდათ წარმოდგენილი. ამისი ერთ-ერთი შთამბეჭდავი და საგანგაშო სიგნალი იყო მასობრივი განადგურების იარაღის შექმნა, რომელმაც, თავის მხრივ განაპირობა ცივი ომის პერიოდის ძალთა ბალანსის ჩამოყალიბება, ურთიერთშეკავების პოლიტიკის შექმნა და სხვა. სამხედრო ტექნოლოგიაში ამგვარმა გარდევამ მწვავედ დაანახა მთელს კაცობრიობას, რომ მართლაც

ვალბდება გლობალური სისტემა და უსაფრთხოების საკითხების მიმართ საჭიროა გლობალური და არა ადგილობრივი, ლოკალური გადაწყვეტილებების პოვნა.

მეოცე საუკუნის დასაწყისში დაიწყო მსოფლიო ბაზრის, უპირველესად კი ევროპის განუყოფელი ბაზრის ჩამოყალიბება, რასაც ხელი შეუწყო პირველმა მსოფლიო ომმა. შეიძლება ითქვას, რომ სამოცდათხუთმეტწლიანი პაუზის შემდეგ მოიხსნა ის ხელოვნური ბარიერები, რომლებიც წარმოიქმნებოდა სახელმწიფოებს შორის და დაიწყო ერთიანი გლობალური ბაზრის ჩამოყალიბება.

გლობალური ბაზრის შექმნას თან სდევს განვითარება ტექნოლოგიურ სფეროში, კომპიუტერიზაციის მანამდე არნახული მასშტაბი და ტემპი, ამას მოჰყვა ტელეკომუნიკაციებში ახალი ტიპის ტექნოლოგიების ჩამოყალიბება, შემოვიდა დიგიტალური სისტემები, რომლებიც იმის საშუალებას იძლევა, რომ ინფორმაცია ციფრული კოდირებით გადაიცემოდეს.

შეიქმნა თანამედროვე მსოფლიოს ერთ-ერთი საოცარი ფენომენი, რასაც ინტერნეტი ჰქვია. მისი საშუალებით ცოდნის აკუმულაციის, ურთიერთშეჯერების და ურთიერთსტიმულირების პროცესი მკვეთრად არის დაჩქარებული.

თანამედროვე მოაზროვნე ფრენის ფუკუიამა, თავის წიგნში "ისტორიის ბოლო ადამიანი, ანუ ისტორიის დასასრული" თვლის, რომ ღიბერალიზმის იდეების ბატონობა, მეფობა არის გლობალიზაციის პროცესის ერთ-ერთი მთავარი შედეგის ბოლო სტადია, რომელშიც შევა კაცობრიობა.²

გლობალიზაცია ეკონომიკური პროცესია და არა პოლიტიკური. ბაზრები მიისწრაფვიან კოსმოპოლიტიზმისაკენ და არა სახელმწიფოები.

როგორ დადგა მწვავედ გლობალიზაციის თემა დღის წესრიგში უახლოეს ისტორიაში? 1997 წლის დამლევდიან სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებში იწყება ეკონომიკური კრიზისები, ფინანსური კოლაფსების სერია. პირველი იყო საბანკო სისტემის კრაზი ტაილანდში 1997 წელს. აქ მოხდა ტაილანდური ვალუტის დეველვაცია 40 %-ით. ტაილანდში იყო სამოცი მთავარი ბანკი, რომელთაგან ორმოცდათერთამეტი ერთ დღეს გაკოტრდა. ეს იყო პირველი სიმპტომი. ცოტას ჰქონდა მაშინ წამოდგენილი, რომ რაღაც პროცესმა, რომელიც ხდება ბანკოკში, შეიძლება მოახდინოს სერიოზული ზეგავლენა დაეუშვათ ნიუ-იორკის, სეულის, ტოკიოს

1. მენქიუ გ., „ეკონომიკისი“, გვ. 5.
 2. ფუკიამა ფ., „ისტორიის ბოლო ადამიანი, ანუ ისტორიის დასასრული“, გვ. 21.

ან ლონდონის ბირჟებზე მიმდინარე პროცესებზე. შემდგომი წალიწოდანახვერის განმავლობაში დაიწყო ბევრად ფართო პროცესი ისეთ განვითარებად ბაზრებში, როგორც არის სამხრეთ-აღმოსავლეთ აზიის ბაზრები, ბრაზილიაში, სამხრეთ კორეაში და ოთხმოცდათერთმეტი წლის აგვისტოში რუსეთში. ესაა ფინანსური კოლაფსების სისტემა. დასკვნა ერთია: დღეს იმდენადაა დაკავშირებული ერთმანეთთან არა მხოლოდ საფინანსო ბაზარი, არამედ პროდუქციის ბაზარი და სხვა, რომ პროცესები, რომლებიც მიმდინარეობენ მსოფლიოს ერთ ნაწილში, აუცილებლად აისახება ამ ახალ, ჩამოყალიბებული ბაზრის მდგომარეობაზე. საქართველოზე ამან ვერ იმოქმედა მხოლოდ იმის გამო, რომ საქართველო უბრალოდ არ მონაწილეობდა გლობალური ბაზრის ჩამოყალიბებაში. არც ერთი ქართული საწარმოს აქციების კოტირება არ ხდებოდა არც ერთ, თუნდაც მეტ-ნაკლებად მნიშვნელოვან საერთაშორისო ბირჟაზე.

იმ პროცესებისთვის, რომლებიც განვითარდა 1998-1999 წლებში, იმ ფინანსური ჩაყარდნებისთვის, არავინ იყო მომზადებული, არავინ აკეთებდა იმის პროგნოზირებას და ვერავინ წარმოიდგენდა, რამდენად ყოველისმომცველი შეიძლება ყოფილიყო ეს საერთაშორისო ფინანსური კრიზისი. პირველად მაშინ დაიწყო ამაზე ლაპარაკი "ნიუ-იორკ ტაიმსში" და სხვა წამყვან გამოცემებში. რეალურად მაშინ დაფიქსირდა ასე მკაფიოდ, რომ არსებობს ახალი რეალობა, რომელიც არ ემორჩილება აქამდე არსებულ ეკონომიკური განვითარების კანონზომიერებებს, რეალობა, რომელსაც გლობალური ბაზარი ჰქვია.

ეკონომიკურ გლობალიზაციაში განიხილავენ მის სამ მთავარ ასპექტს.

1. ეკონომიკური ინტეგრაციის გაზრდა, რომელიც არ ცნობს სახელმწიფოს საზღვრებს.
2. საერთაშორისო ვაჭრობისა და ინვესტიციების ხელისშემშლელი ბარიერების გაუქმება.
3. ბაზრებისა და სახელმწიფო ინსტიტუტების დაახლოების გლობალური ტენდენციები.

პოსტსაბჭოთა სივრცეში ღია საზოგადოებას დაუპირისპირდა დახურული ტოტალური სისტემა. კორუფცია არსებობდა ყოველთვის, მაგრამ აღმოჩნდა რა დემოკრატიის სიმბოლოებთან ერთად სხვა სოციო-კულტურულ სივრცეში, იგი მორალური პრინციპების დარგში იქნა აყვანილი. საბაზრო ფასეულობები, თუნდაც, იგი გლობალური ბაზრის ფასეულობები იყოს, უტილიტალური ხასიათისაა და იოლად იზომებიან ფულად გამოხატულებაში. ისინი ასახავენ ადამიანის ზრუნვას საკუთარ თავზე. მორალური ფასეულობანი გამოხატავენ სხვებზე ზრუნვას და არ ექვემდებარებიან გაზომვას. საბაზრო ღირებულებების განვრცობა პოლიტიკაზე, სამართალზე, მედიცინაზე, განათლებაზე, მეცნიერებასა და საზოგადოებრივი ცხოვრების სხვა სფეროებზე ანგრევს სოციუმს. მორალური პრინციპების შეცვლა ეკონომიკურით, პირადი ინტერესის როლის პრიორიტეტულობა წარმოადგენს თანამედროვე საზოგადოების მთავარ საფრთხეს.

გეოპოლიტიკა მნიშვნელოვანწილად განსაზღვრავს სახელმწიფოს ქცევას მისი გეოგრაფიული, პოლიტიკური და ეკონომიკური მდგომარეობით. გეოპოლიტიკურ რეალიზმს საფუძველი ჩაუყარა ჯერ კიდევ კარდინალმა რიშელიემ, რომელმაც გამოაცხადა, რომ სახელმწიფოს არ გააჩნია პრინციპები, რომ მას აქვს მხოლოდ ინტერესები. გეოპოლიტიკური დოქტრინა გავს საბაზრო ფუნდამენტალიზმის დოქტრინას. ორივე აცხადებს ეგოისტურ ინტერირებას ერთადერთ რეალობად. გეოპოლიტიკოსოსთვის ასეთ სუბიექტად გვევლინება სახელმწიფო. თავისუფალი მეწარმეობისთვის – ბაზრის ინდივიდუალური მონაწილე. ორივე დოქტრინა ენათესავება დარვინიზმის ვულგარულ ვარიანტს, რომლის მიხედვითაც ყველაზე ძლიერის და საბაზრო ცლილებებისადმი შემგუებლურის გადარჩენა – ბუნების კანონია. გეოპოლიტიკურ რეალიზმს, საბაზრო ფუნდამენტალიზმს და ვულგარულ სოციალურ დარვინიზმს საერთო ნაკლი აქვთ: ალტრუიზმის დეფიციტი და თანამშრომლობის დავიწყება

აი, რას წერს ინგლისელი პროფესორი, ბრიტანეთის აკადემიის წევრი, ინგლისის პერი პიტერ ბაუერი კეინსი თავის პოპულარულ წიგნში „დასქმების, პროცენტისა და ფულის ზოგადი თეორია“ ამტკიცებს, რომ გრძელვადიან პერიოდში მსოფლიოს მართავენ ეკონომისტების და პოლიტიკური ფილოსოფოსების იდეები. ... კეინსის პოზიცია ვერ უძლებს ვერავითარ კრიტიკას. აძლევს რა ეკონომისტების და პოლიტიკური ფილოსოფოსების იდეებს გადაჭარბებულ მნიშვნელობას, აცტორი ამჟღავნებს თავის გულუბრყვილობასა და შეზღუდულობას. ის არ ითვალისწინებს გავლენებს, რომლებიც კაცობრიობაზე მოახდინებს ისეთი რელიგიური მიმდინარეობების ლიდერებმა, როგორებიც იყვნენ ბუდა, ქრისტე, მუჰამედი”.

ეკონომიკური მეცნიერების ერთი ძალიან თვალში საცემი ტენდენცია მდგომარეობს მის მათემატიზაციაში. თანამედროვე ეკონომისტი მატემატიკური განათლების გარეშე, რომელიც არ ფლობს მათემატიკურ ენას ითვლება არაკვალიფიციურ სპეციალისტად (ვეროპული სტანტარტით). რასაკვირველია, მათემატიკის გარკვეული დოზით ცოდნა აუცილებელია (არა მარტო ეკონომისტებისთვის) საქმოდ ბევრი ეკონომიკური მოვლენის აღწერა ხდება ფუნქციონალურ დამოკიდებულებებითა და დინამიკური პროცესების მოდელირებით. ფორმულები საჭიროა იმისთვის რათა მოახდინონ რეალური პროცესების პროეცირება თეორიაზე და არა თეორიის პროეცირებისთვის რეალურ პროცესებზე. თანამედროვე ეკონომიკური თურნალების კითხვისა ზოგჯერ რჩება ისეთი შთაბეჭდილება, თითქოს კუ-

1. Peter Bauer, "The disregardof", www. cato. ru

ნომიკური თეორია გადაიქცა გამოყენებითი მატემატიკის ერთერთ მიმართულებად, სადაც არც იმდენად აუცილებელი რეალიების გათვალისწინება. უკანა პლანზეა გადასული უშუალო დაკვირვების, განსჯის, კავშირების ძებნის, ფოტოხილი დასკვნების გამოტანის მეთოდები. იყენებს რა ანალიზის ტრადიციულ ინსტრუმენტებს, ეკონომისტი უკეთ გრძნობს უფსკრულს თეორიულ მოდელს და რეალურ მონაცემებს შორის. სტატისტიკა, ტექნიკური ჟარგონი და ეკონომეტრიული მეთოდები ზოგჯერ გამოდიან ერთგვარი დამცველი ეკრანის როლში.

თანამედროვე ადამიანი ღია კონფლიქტში იმყოფება რელობასთან. ამკარად პარადოქსული და ანომალიური იდეები ზოგჯერ ემსახურებიან ცალკეულ ჯგუფებს, კოალიციებს, პოლიტიკოსებს, სახელმწიფო მოხელეებს, მეცნიერებს და ელექტორატის ცალკეულ წრეებს.

კონფლიქტი არსებობს ცოდნასა და პოლიტიკას შორის. არ შეიძლება არ დავეთანხმეთ პოლიონეთის ეროვნული ბანკის პრეზიდენტს პროფ. ლ. ბალცეროვიჩს, რომლის მიხედვითაც “ცუდი ეკონომიკური პოლიტიკა ორი ძლერი ტყუპი ძმის ზურგზე დგას. მათგან ერთია ცალკეული საზოგადოებრივი ჯგუფების ინტერესების ზეწოლა, ხოლო მეორე – უცოდინარობა, უფრო სწორად ეკონომიკური მეცნიერების ცუდი ცოდნა”.

თანამედროვე საზოგადოებაში იგნორირებულია წარსული და დროის ფაქტორი, როგორც კულტურულ, ისე სოციალურ ცხოვრებაში. საზოგადოებრივი ცხოვრების ნებისმიერ სფეროში, მათ შორის ეკონომიკაშიც შეუძლებელია სიტუაციის შეფასება მისი გამომწვევი მიზეზების შესწავლის გარე-

შე. საქართველოს რეალობაშიც სოციალური გამოცდილების უდიდესი ნაწილი უბრალოდ გადაგდებული აღმოჩნდა. შედეგად კი მივიღეთ ისტორიით მანიპულაციის მცდელობა მსოფლიოში თანდათან იკიდებს ფეხს მრავალგანზომილებიან საკომუნიკაციო სივრცის ზღვრულ ენერგეტიკებთან დაკავშირებული გამოცვლებები. ზღვრული კომუნიკაციურობის თეორიის კონცეფციის ჩამოყალიბება შესაძლებელი გახდა უმდიდრესი მსოფლიო ფილოსოფიური, ისტორიული და ეკონომიკური აზრის შერწყმის შედეგად. ზღვრული კომუნიკაციურობის კონცეფცია ყალიბდება ფილოსოფიისა და კულტურის მორფოლოგიის, გეოპოლიტიკის, ეთნოლოგიის, ეკონომიკისა და გეოგრაფიის მიჯნაზე. ცნება „ზღვრული“ ნიშნავს ცენტრალურის საწინააღმდეგოს: „მარგინალურს“ (ლათ, კიდე, ნაპირი), მომიჯნავეს. ზღვრული ფუნქციები თავს იჩენენ ბუნებრივ, პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, ეთნიკურ, აღმსარებლურ, ინფორმაციულ, კონვენციულურ და სხვა საზღვრებში. აღნიშნული კონცეფცია ცალკე განხილვის საგანი შეიძლება იყოს. თუმცა ჩვენი აზრით, მომავალი სწორედ კაცობრიობის მიერ მოპოვებული უზარმაზარი ინტელექტუალური და კულტურული მემკვიდრეობის სინთეზურად გამოყენებაშია. ამ მიზანს ემსახურება ახლად გამოკვეთილი მიმართულება ეკონომიკურ მეცნიერებაში – „ბეოეკონომიკა“. ვფიქრობ, ის უნდა გახდეს ყველაზე ობიექტური, რეალობასთან ახლოს მდგომი, განსხვავებული და ძალიან საინტერესო განხრა, რომელიც ეკონომიკის, ფილოსოფიის და პოლიტოლოგიის მეთოდების შერწყმით პასუხს გასცემს ძლიან ბევრ საჭირობოროტო შეკითხვას.

ლიტერატურა და წყაროები:

1. Бринк Л., “Глобализация: повторение пройденного”. М. 2001.
2. Дергачёв В., “Геоэкономика”. Одесса, 2004.
3. ჩიხლაძე ნ., “წრდილოვანი ეკონომიკა, რეგიონული ასპექტები”, ქუთაისი, 2005.